

Vážení čtenáři,
nové číslo revue Ústavu pro studium totalitních režimů, přinášející řadu originálních příspěvků, je uvozeno vstupní studií Jana Kalouse „ČSSR – okupanti 4 : 3“, která podrobně analyzuje průběh jedné březnové noci roku 1969, během níž československá veřejnost využila sportovní porážky sborné k masovým protestům proti sovětské okupaci své vlasti. Málo známé souvislosti, neznámé dokumenty včetně fotografií rozmlácené kanceláře Aeroflotu či alba zatčených demonstrantů přibližují čtyřicet let staré události.

Jako další ze své série věnované popraveným z politických důvodů připravil Petr Mallota článek „Agent, který střelil“ o tragickém zakončení životního běhu studenta Lubomíra Koukala, jenž se při své první cestě z rakouského exilu v dubnu 1951 na nádraží ve Veselí nad Lužnicí střetl s příslušníky komunistického Sboru národní bezpečnosti, přičemž jednoho zastřelil a druhého postřelil. I přes rozpory a nejasnosti ve vyšetřování byl L. Koukal koncem téhož roku popraven.

V textu „Tiskový pořádek před 15. březnem 1939“ jsem svou pozornost

zaměřil na cenzurní opatření za zvýšeného ohrožení republiky, vycházející ze zákonné úpravy předmnichovského Československa a úřední praxe při postupu proti extrémistickému tisku, tehdy především komunistickému a pronacistickému. Cenzura se za Druhé republiky stala jak nástrojem státní politiky okleštěné republiky, tak i prostředkem totalitarní cenzury české a slovenské společnosti.

V rozhovoru Jana Hanzlíka se signifikantním názvem „Svoboda měl Brežněva zastřelit“ prezentoval Luboš Dobrovský svůj vztah ke komunismu a Sovětskému svazu, kde v měsících předcházejících okupaci Československa v srpnu 1968 působil jako korespondent Čs. rozhlasu. Shodou historických náhod se po pádu komunistického totalitního režimu podílel na odsunu Střední skupiny sovětských vojsk z Československa a posléze zastupoval Českou republiku jako velvyslanec v Moskvě.

Edice o československo-sovětské bezpečnostní spolupráci od konce padesátých let až do roku 1989, připravená pod názvem „Spolupráca KGB ZSSR a ministerstva vnútra ČSSR na najvyššej úrovni“ za spolupráce s Jergušem Sivošem, prezentuje šest dohod z let 1958, 1962, 1972 a 1989, včetně protokolu o jednání ze srpna 1989. Nová forma ovládnutí satelitních států bezpečnostních složek ze strany Výboru státní bezpečnosti (KGB), vzniklá po XX. sjezdu KSSS, působila mylným dojmem rovnoprávnosti a naopak fakticky potvrzovala existenci internacionální čekistické organizace řízené z Moskvy.

Anna Meclová se ve svém příspěvku „Bytové semináře pod dohledem Státní bezpečnosti“ věnovala sledování skupin filozofů během tzv. normalizačního období. Při výběru z bohaté obrazové dokumentace uložené ve fondu někdejší Správy sledování SNB (IV. správa) navázala na úspěšnou publikaci „Praha objektivem tajné policie“.

V příběhu 20. století zachytil Jaroslav Čvančara ve svém podrobném

článku „Z jeviště na popraviště“ tragický osud herečky Anny Čalounové-Letenské, která se kvůli odbojovým aktivitám svého manžela dostala do hledáčku gestapa a jako česká vlastenka byla v souvislosti s pomstou za úspěšný atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha zavražděna.

Úspěch Ústavu pro studium totalitních režimů na evropské úrovni připomněl ve svém rozhovoru v rubrice Fórum první náměstek ředitele Miroslav Lehký, který shrnul přípravu a organizaci slyšení v Evropském parlamentu, jež se konalo jako součást předsednictví České republiky při Radě Evropské unie.

Kratšími přehlednými zprávami jsou připomenuty další neméně důležité aktivity Ústavu, zejména dubnová konference o odporu a odboji proti komunistickému totalitnímu režimu a výstavě doprovázející v Bruselu prezentaci knihy „Praha objektivem tajné policie“.

Aktuality obsahují např. tolik potřebný stručný průvodce po rozsáhlé webové stránce Ústavu pro studium totalitních režimů, zprávu o semináři v Senátu Parlamentu České republiky věnovanému 10. výročí úmrtí Václava Bendy. V článku „Proč se stavíme proti“ jsem se u příležitosti druhého výročí přijetí „našeho“ zákona č. 181/2007 vrátil k některým argumentům opozice proti ideji zřízení Ústavu i Archivu bezpečnostních složek. Domnívám se, že během roku a půl existence obou institucí byly spolehlivě vyvráceny obavy o možné politické podjatosti naší činnosti. Nutno ovšem dodat: nebylo naší ambicí přesvědčovat komunistické zákonodárce o nesprávnosti jejich postojů.

V závěru editorialem si dovoluji formulovat příslib, že ve zbývajících dvou číslech tohoto ročníku upřeme svou pozornost zejména na připomenutí neznámých událostí roku 1989, období destrukce a pádu komunistického totalitního režimu v bývalém Československu.

Váš Pavel Žáček